

MILEVSKÝ LETOPIS

Vznik letopisu

Opat milevského premonstrátského kláštera Jarloch dal na počátku třináctého století vzniknout rozsáhlému kodexu popisující dějiny českých zemí od roku 1140 až do roku 1198. Na díle pracoval s několika písaři až do své smrti v roce 1228. Na začátek vložil Církevní dějiny Anglů od Bedy Ctihodného, pokračoval opisem Vincenciových letopisů nalezených v pražské kapitulní knihovně, které vypovídají o letech 1140-1167. Dal opsat kroniku tzv. Ansberta o křížové výpravě Fridricha Barbarossy (1187-1193). Tu prostupují jeho poznámky o tom, co se v onu dobu dělo u nás. Souvislý autorský text Jarlocha se tedy zabývá lety 1167-1186, pak následuje kronika tzv. Ansberta s přípisky a nakonec opět vlastní Jarlochův text o letech 1193-1198. Kodex byl zcela dokončen před rokem 1250.

Osudy původního rukopisu

Rukopis byl patrně v době předhusitské převezen z kláštera v Milevsku do Prahy. Ze svatovítské kapitulní knihovny byla ovšem v roce 1763 vynesena a již nevrácena. Až v roce 1826 ji našel kaplan v Postoloprtech u lazebníka, který mu knihu prodal, nicméně bez 36 ztracených folií. Kaplan knihu předal Josefu Dobrovskému, který ji obratem daroval strahovské knihovně, kde leží dodnes. Obsah ztracených folií byl doplněn pomocí pozdějších opisů.

Vincenciův letopis

Autor se nám v dedikaci královskému páru, Vladislavovi a Juditě, představuje jako notář a kanovník pražského kostela. Označuje se za nehodného a čtenáře prosí o shovívavost, Juditu pak o předání díla Vladislavovi. Začíná smrtí Soběslava I. a následným nastolením Vladislava. Podrobně popisuje následný boj s opozicí vedenou moravským Konrádem. Zde začíná budovat obraz Vladislava jako křesťanského krále s patřičnými ctnostmi a jako jeho moudrého rádce zobrazuje olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. O Jindřichovi se zmiňuje i později; o jeho cestě do Svaté země a o křížové výpravě do Prus i o jeho zákeřném přepadení na popud odbojných feudálů. Nejcennější je vyprávění o Fridrichově výpravě do Itálie (1158), tedy o bojích s Milánem a jeho spojenci. Autor se událostí osobně zúčastnil spolu s českým králem a pražským biskupem Danielem, jemuž byl kaplanem. Právě s ním poté putoval Itálií, když ke králově nelibosti Daniel načas zůstal u Fridrichova dvora. Svě vyprávění končí v půli věty, protože Vladislav abdikoval (1167) aniž by se poradil s Barbarossou a vládu předal synu Bedřichovi. Glorifikovat jej za dané situace nemělo smysl, letopis zůstal záměrně nedokončen, působil dojmem poznámek.

Vincencius se občas dopouští chyb v dataci, na letopise totiž začal pracovat až nedlouho před rokem 1167. V jeho textu (běžné u všech autorů) je spousta aluzí (intertextových odkazů) a parafrází na Bibli, nejvíce na Starý Zákon, ale i na antické autory (Vergilius, Ovidius, Lucanus...). To ovšem nutně neznamená, že by je všechny četl, tehdy se části jejich textů používali jako zažitá formulky. Dílo sice věnoval králi, nicméně jako individualita se zcela nezapře a jeho letopisy občas mají rysy memoárů.

Jarlochův letopis

Narodil od Vincencia byl Němec, narodil se v Porýní v roce 1165 a do Čech se dostal jakožto kaplan opata želivského kláštera premonstrátů, Gotšalka. Na tom však příliš nezáleží, Jarloch sám se po třiceti letech u nás cítil jako Čech. Po smrti opata (1184) byl vysvěcen na kněze a nedlouho poté se v nízkém věku stal opatem milevského kláštera. Navazuje přímo na Vincencia, začíná zprávou o úmrtí biskupa Daniela, kterého se zjevně snaží očistit, protože Daniel při schizmatu podpořil nesprávného papeže. Jarloch pociťoval ke Gotšalkovi bezmezný obdiv a celá třetina vlastního textu se týká jeho zbožného života a především smrti, je tedy více hagiografií (legendou) než něčím, co bychom čekali v letopise. Končí, když se Přemysl stal díky Filipu Švábskému

králem. Jarloch letopis nadobro ukončuje nejen uprostřed věty, ale dokonce uprostřed slova. Oproti Vincenciovi píše více z pozice klerika. Datuje přesněji, ale zase dělá chyby v italském zeměpise. Jarlochův letopis s přepisem Vincenciova vyšel ve FRB II, ale bez tzv. Ansberta. To zásadně narušuje Jarlochův autorský záměr a navíc i srozumitelnost celku. Jarlochovy přípisky jsou pochopitelně na kronice Ansberta dosti závislé.

Kronika tzv. Ansberta

Totožnost autora je nejistá, neboť údaj o jméně pochází až z pozdějšího přípisku. Navíc zavládl názor, že tzv. Ansbert jsou ve skutečnosti tři různé osoby. Ať je tomu jak chce, kronika vznikla v Rakousku. Informuje nás o křížové výpravě Barbarossy (1188-1190), zachycuje léta 1187-1193. Autor či autoři pochopitelně oslavují ty, kteří přijali znamení kříže a vydali se na cestu (pěšky, lodě jsou prý příliš pohodlné). Kronika zmiňuje i zajetí anglického krále Richarda rakouským vévodou Leopoldem a uvádí znění dohody o Richardově bezpečnosti. Richard je vystaven kritice za svou svévolnost. Kronika se dochovala ve své úplnosti pouze v milevském opisu.

Edice:

Vincentii canonici Pragensis Annales, (ed.) J. Emler, FRB II, Praha 1875, s. 401-460.

Gerlaci abbatis Milovicensis Annales, (ed.) J. Emler, FRB II, Praha 1875, s. 461-516.

Vincentii et Gerlaci Annales, (ed.) W. Wattenbach, MGH SS XVIII, Hannover 1861, s. 654-710.

(Czech Medieval Sources On-line)

Překlad

KERNBACH, A. – MORAVOVÁ, M. – WIHODA, M. (edd.): Milevský letopis. Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta. Praha 2013.

K dalšímu čtení

KERNBACH, Anna: Vincenciova a Jarlochova kronika v kontextu svého vzniku. K dějepisectví přemyslovského období. Brno 2010.

NECHUTOVÁ, Jana: Latinská literatura českého středověku do roku 1400. Praha 2000.